

Mirsad Hadžikadić:

Imao sam let iz Charlotte do Frankfurta, a zatim sam dobio upute kako vozom stići u Hamburg: prvo vozom sa aerodroma do centralne stanice u Frankfurtu, a zatim drugim vozom 4,5 sata do Hamburga. Voz do centralne stanice u Hamburgu je odgođen 10 minuta i tada sam se prvi put zapitao otkud to da je voz odgođen u Njemačkoj. Bio sam jako iznenađen. U Frankfurtu sam imao deset minuta za presjedanje iz jednog voza u drugi. Pošto je prvi voz odgođen 10 minuta, shvatio sam da ću zakasnuti na drugi voz, i pitao sam se ima li alternativa. Razgovarao sam sa organizatorom događaja u Dizeldorfu i zahvalio sam mu što je sve to organizovao. Svi ljudi u svim tim gradovima su bili zaista fantastični. On mi je preko Vibera rekao da ne brinem jer ima još jedan voz odmah nakon toga, možda sat vremena nakon toga, i da ću ipak stići u Hamburg. Međutim, drugi voz je takođe odgođen 17 minuta tako da mi je on rekao da imam sedam minuta i da ću ipak stići. I zaista sam stigao, i srećom imao sam i sjedište pa je sve bilo u redu. Otišao sam u Hamburg. Žena koja upravlja organizacijskim odborom me je dočekala na aerodromu. U Hamburgu je bilo prelijepo. Smjestili su me u prelijep hotel. Kad kažem smjestili, ne bih da ljudi steknu pogrešan utisak, jer obično Platforma za progres ne plaća ove stvari. Vlastitim novcem sam pokrio trošak avionskih karata i hotela. Obično mi očekujemo da oni pokriju te stvari, ali pretpostavljam da je bilo skupo. Oni su pokrili troškove karata za voz. Odveli su me u prelijep hotel na obali, odnosno u Hamburgu ali sa pogledom na more. Zapravo su me smjestili u apartman jer je jedna Bosanka koja radi u tom hotelu potegla neke veze, tako da sam dobio apartman. Mislim da je cijena apartmana bila oko 138 eura plus porezi, ali oni su mi rekli da je to zapravo apartman od 600-700 eura. Bio je prelijep. Bio sam kao u raj. Gospođa koja upravlja organizacijskim odborom ima tri posla a jedan od njih je u francuskoj pekari, pa mi je donijela dosta divnih peciva u sobu. Bilo je savršeno. Kasnije smo otkrili da, kad je boravio u Frankfurtu, Adolf Hitler je samo pristajao boraviti u tom hotelu.

Clark Curtis:

Ne znam da li je to dobra stvar.

Mirsad Hadžikadić:

Ni ja ne znam je li to dobra ili loša stvar, ali to je bilo objašnjenje koje smo dobili o tome zašto je to najbolji hotel: moćnici iz tog vremena su jednostavno željeli da budu tu. Te večeri otišli smo u jedan objekat gdje je održana tribina. Zapravo se radilo o jednoj banci odnosno poslovnici banke. Prvobitno je tribina trebala da se održi u jednoj većoj i ljepšoj prostoriji, ali izgleda da nas je iz političkih razloga vlasnik tog objekta zapravo spriječio da tribinu održimo tu. Ne znam tačno kako ide ta priča, ali bilo je problema sa zakazivanjem i kašnjenjem sa potvrdom rezervacije, čak i nakon što je uplaćeno, koliko sam ja informisan o tome. Zatim je jedan prijatelj iz bivše Jugoslavije koji poznaje naše ljude iz Bosne dozvolio da se tribina održi u toj poslovnici banke. Ja to nikada prije nisam uradio. Dakle, zaista smo otišli u poslovnicu banke. Postavljene su stolice u holu, a prozori su bili ogromni, tako da ste mogli vidjeti ljude kako prolaze dok smo mi održavali tribinu. Bilo je vrlo neobično, ali prelijepo. Imali smo bogat kulturni program: jedan izvođač je svirao harmoniku, pjesnici su recitovali svoje poeme, bio je i operски pjevač, lijepe stvari su rečene o meni. Bilo je prepuno – nekih 70 do 80 ljudi je prisustvovalo, i jako dobro je organizovano. Pitanja su bila dobra, energija je bila dobra, uzbuđenje. Nakon toga smo otišli u jedan mali restoran čiji vlasnik je Bosanac. Tu nas je bilo 15-20. Bili smo opušteni i razgovarali o Platformi za progres, o životu u Njemačkoj i u Bosni i Hercegovini. Oko 1:00 poslije ponoći ja sam rekao da moram da idem jer moram na sljedeći voz sutradan. Otpratili su me do hotela. Bilo je hladno i bilo je oko 1:15 ujutro. Mislio sam da će i oni ići kući jer smo se dogovorili da ja u 9:00 ujutro siđem na doručak sa tom gospođom koja će me onda odvesti na voz u 11:00 za Dizeldorf sa jednim presjedanjem u Hanoveru. Tog jutra sam kasnio 15 minuta na doručak, a ona mi je rekla da sam ja zakasnio iako je ona otišla na spavanje tek u 03:30. Pitaoh sam zašto je otišla tako kasno u krevet kad me je dovela sa još jednim čovjekom u hotel ubrzo nakon 01:00. Rekla je da su se oni vratili u mali restoran jer nisu mogli čekati sutra da rade na programu rada Platforme za progres u Hamburgu. Meni je to bilo zaista drago, ali to je značilo da ona zaista nije spavala a ipak je došla na vrijeme u hotel, a ja sam zakasnio iako sam bio samo jedan sprat niže. O, Bože. Ali, ja sam jednostavno želio da spavam malo duže jer i ja sam zapravo otišao u krevet oko 03:30 jer, kad dođete kući i ne možete spavati, vi onda šalžete email-ove i komunicirate preko Viber-a, i sve te stvari. Imali smo fin obrok, razgovarali o aktivnostima u Hamburgu i zatim otišli na željezničku stanicu. Ona me otpratila kako bi se uvjerila da je sve u redu.

Zabrinulo ju je što nisam imao šal, a tamo svi nose neku vrstu šala jer je hladno. Stigli smo na stanicu i do mog perona, gdje je pisalo da voz stiže za par minuta, odnosno na vrijeme: u 11:01. U tom trenutku bilo je 10:57 ili 10:58, i odjednom smo ugledali crvenu signalnu traku na njemačkom. Pitao sam šta to znači i ona je rekla da moj voz ipak ne stiže. Znači to je bilo 2-3 minute prije nego je trebao da se pojavi, i definitivno su znali za to i ranije, ali, možda je bila neka nesreća, nikad se ne zna. I šta sad? Svi sa perona trče u glavnu zgradu stanice na biljetarnicu kako bi zamijenili karte. Tu je opšta zbrka, ali konačno nađem nekog ko mi na istu kartu napiše bilješku sa drugačijim vremenom vožnje. To naravno znači da ste izgubili svoje rezervisano sjedište. Na kraju sam otišao na drugi voz koji je stigao 30 minuta kasnije, našao sjedište ali onda je neko rekao da je to njegovo sjedište. Zatim sam promijenio sjedište ali isto se ponovilo. Na kraju sam sjedio na podu, i to ne bi bio problem, ali: kad ste na podu, vi ste na podu, niste dio grupe. Konobari i konobarice koji su prolazili i nudili piće nisu čak ni gledali u mene. Oni su nudili ovježenje ljudima u sjedištima, i ja sam im na engleskom vikao: „Hej, i ja sam ovdje“, ali ništa. Oni su samo prolazili. Na kraju sam pomislio da ne govore engleski pa sam rekao: „Pa, dobro“. Međutim, kondukter koji je provjeravao karte me je primijetio i provjerio moju kartu, dok za ostatak njih kao da nisam ni postojao. Zapanjujuće: kada ste na dnu, onda ste stvarno na dnu i niko vas ne primjećuje. To je naravno značilo da ni originalni voz iz Hanovera do Dizeldorfa nije bio originalni voz nego novi voz, a za novi voz takođe nisam imao sjedište. Dobro. Osim što je i taj četvrti voz kasnio preko 20 minuta. A onda su promijenili peron na koji je voz stizao, tako da sam morao naučiti kako da pročitam sve te stvari. Srećom kada vidite komešanje, vi pogledate gore i shvatite zbog čega je taj metež i onda ugledate da su promijenili izlaz. Onda uđete u voz ali dok stižete, na peronu imaju ti „tickertext“ na njemačkom, pa sam pitao ljude koji su trčali šta to znači, a oni su mi rekli da moramo sjesti u odgovarajući vagon u vozu jer će se na jednoj od središnjih stanica voz razdvojiti, tako da će samo dio voza ići u Dizeldorf, a drugi dio će nastaviti put ka Minhenu. Onda sam pitao kako da znam jesam li u pravom vagonu, i rekli su mi da pitam kad uđem unutra. Pa sam pitao jednog čovjeka 15 puta da li je siguran da taj vagon ide za Dizeldorf i on mi je rekao: „Ide, čovječe, opusti se“. U tom vozu sam imao čak i svoje sjedište. Konačno sam stigao u Dizeldorf i dopisivao sam se sa organizatorom te posjete, koji je trebao da me čeka na stanici, i on je rekao: „Izvini, ali ja sam na

sudu“. On radi na sudu kao sudski tumač i rekao je da ne može stići na vrijeme i da uzmem taksi do hotela pa ćemo se tamo sastati. Tražio sam adresu i on mi je poslao, ali ja nisam imao gotovine osim 10,50 eura. I to sam imao jer mi je u Bosni neko dao 15 eura umjesto 30 KM, pa sam ponio sa sobom u Njemačku. 4,50 eura sam potrošio na ibuprofen koji mi je zatrebao, i ostalo mi je 10,50 eura. Našao sam taksi i pitao primaju li kreditne kartice, i on je rekao da primaju. Kad smo stigli u hotel, cijena je bila 10,60 eura, pa sam ja rekao da imam 10,50 eura i pitao je li to u redu ili treba kreditna kartica. On je rekao da mu dam 10,50 eura, tako da je to prošlo u redu. U tom trenutku sam bio potpuno bez novca. Ušao sam u hotel i dok sam se prijavljivao, jedan čovjek me potapšao po ramenu i rekao da me čeka neko iz Deutsche Welle-a ko želi da me intervjuje. Prijavio sam se, nisam ni otišao u sobu, ostavio sam svoje stvari sa strane i otišao na taj intervju. Obavio sam intervju za nekih pola sata i tek onda sam otišao u svoju sobu i presvukao se. Organizator je došao po mene i otišli smo na mjesto gdje se održavala tribina. Bio je to jedan prelijep objekat sa lijepom binom; velika prostorija za 300 ljudi, sa 120-130 prisutnih, što je bilo upravo koliko sam očekivao. Među ljudima se osjetila jako dobra energija, a naša tema bila je uloga dijaspore u budućem razvoju Bosne i Hercegovine. Prezentacija je trajala nekih 30-45 minuta, a zatim smo imali pitanja. Na kraju smo se zadržali i predugo jer je osoba odgovorna za taj objekat morala da nas izbaci. Rekli su: „Hajde ljudi, imali ste ovaj termin od 7:00 do 9:00, sad morate da idete“. Ali to je bilo u redu, jer je značilo da su ljudi zapravo željeli da razgovaraju. Nakon toga smo nas 20-tak otišli u restoran na jako dobru večeru. Odrezak je bio dobar, zapravo najbolji odrezak koji sam ikada jeo. Ko bi rekao da će to biti u Njemačkoj? Zatim sam otišao u hotel, a ujutro smo počeli oko 8:00 ili 8:15. Organizator je došao po mene i pridružio nam se njegov prijatelj koji je član organizacijskog odbora. Odvezli smo se u Frankfurt, stigli u hotel oko 11:00, gdje sam se presvukao. U 3:00 se održavao taj događaj u jednom prelijepom objektu koji mislim da je biblioteka ili nešto tako, neki kulturni centar. To je bilo u 3:00 popodne i bilo je jako lijepo organizovano. To je bila posljednja tribina koja je zapravo naknadno dodana, tako da se nisam naročito pripremio za nju. Bilo je nekih 70 ljudi a za 3:00 popodne u subotu, to je bila i dobra grupa. Bilo je interesantno jer oni nisu znali detalje, došli su ne znajući čak ni šta da očekuju. Bili su malo hladni u početku i pokušao sam da nađem način da ih uključim, što se i dogodilo nekih 15-20 minuta kasnije. Ljudi su se uključili i

ostali smo do 6:00 sati. Njihova pitanja su trajala duže od 2,5 sata i na kraju nam je jednostavno ponestalo vremena. Bila je zaista prelijepo i svidjeli su mi se njihovi jako smisleni komentari. To je jedino mjesto iz kojeg nismo imali Facebook prijenos uživo, ali sada mi je žao što nismo jer bilo je zaista nekih neobičnih pitanja, pitanja koja ne čujem često, o konkretnim radnjama, o tome šta se može učiniti i kako se dijaspora može uključiti, i šta sa onima koji nemaju bosansko državljanstvo ali potiču iz Bosne i Hercegovine, kako oni mogu doprinijeti. To je bilo jedno od tih pitanja. Dakle, prošlo je jako dobro, i na kraju mi se jedan komentar naročito svidio. Jedan čovjek je rekao da je sve prelijepo i da mu se sviđa sve o čemu razgovaramo, ali da mu se najviše od svega sviđa činjenica da nam nije trebao neki poznati pjevač da privučemo ljude kako bismo mi razgovarali o važnim pitanjima kao o politici. U tom trenutku ja sam odlučio da će to uvijek biti naš slučaj - da mi nećemo prihvatiti to da organizujemo neki događaj dovođenjem nekog poznatog pjevača ili pjevačice samo kako bismo privukli ljude, a onda da mi pričamo, jer oni onda zapravo nisu psihički prisutni, oni nisu tu zbog nas. Iako je upravo to metod Bosanaca i Hercegovaca. Da bi organizovali nešto, oni dovedu pjevača ili neku slavnu osobu ili poznatog sportistu, i onda ljudi dođu zbog te osobe, a usput se eto priča i ovo drugo. Bilo mi je jako drago što je ovo prepoznato i rekao sam da mi to nećemo tako raditi. Ako želite doći, dođite zbog nas i hajdemo razgovarati o Bosni, o načinima na koje možemo promijeniti zemlju. Na kraju je to trajalo skoro do 7:00. Sljedećeg jutra sam otišao na aerodrom i vratio se u Sjedinjene Američke Države.

Clark Curtis:

Možete li nam malo više reći o razgovorima koje ste imali u Frankfurtu i drugim gradovima. Rekli ste da su se svi uključili, ali kakva pitanja su ljudi postavljali širom Njemačke?

Mirsad Hadžikadić:

Njima je najbitnija stvar to što Bosna i Hercegovina ne priznaje svoju dijasporu ni na kakav značajan način. Nema predstavnika dijaspore u Parlamentu, nema ministarstva za dijasporu ili sekretara dijaspore. Oni se osjećaju odbačeno i osjećaju se sami. U isto vrijeme oni prepoznaju činjenicu da 22% do 23% prihoda u Bosni i Hercegovini stiže upravo iz dijaspore putem pomoći

koju oni pružaju svojim porodicama i prijateljima, tako da se oni osećaju kao ljudi Washington DC-a, to je oporezivanje bez zastupanja. Jer to zaista jeste neka vrsta oporezivanja: mi se ne možemo pobrinuti za vaše porodice - vi to morate. To je kao porez koji vi morate uplatiti državi tako da bi oni pomogli našim ljudima. Puno pitanja se odnosilo upravo na to. Aktuelno je takođe bilo i pitanje dvojnog državljanstva, jer Njemačka ne priznaje dvojno državljanstvo. Oni zahtijevaju da se ljudi iz Bosne i Hercegovine odreknu svog državljanstva u Bosni i Hercegovini kako bi postali isključivo njemački državljani. To takođe znači da bosanskohercegovačka vlada nikada nije imala nikakav značajan razgovor sa njemačkom vladom kako bi se uspostavili bilateralni odnosi koji bi to dozvolili. Slična stvar se desila i sa Sjedinjenim Američkim Državama. U početku ni Sjedinjene Američke Države to nisu dopuštale, ali nakon što su uspostavljeni bilateralni odnosi, sada SAD dozvoljava dvojno državljanstvo sa državama sa kojima imaju takve bilateralne odnose. To je bio još jedan pokazatelj da državu jednostavno nije briga, da nema vanjske politike, da nema države koja funkcioniše, i ljudi su nezadovoljni zbog toga. Bosna i Hercegovina gubi ljude. Kao prvo, zbog procesa unutar zemlje: ima više umrlih nego rođenih u zemlji. Plus, ljudi odlaze. Plus, oni koji su bili državljani se odriču svog državljanstva, tako da je zemlja u nestajanju, a nikoga nije briga. Tako da su ljudi pitali možemo li im pomoći sa tim problemom, kako bi oni još uvijek imali pravo glasa i zadržali svoje državljanstvo. Oni žele da znaju kako mogu pomoći čak i ako nemaju više bosansko državljanstvo, te kako da se uključe u politiku zemlje u kojoj borave, u ovom slučaju Njemačke. Zanima ih i pravosudni sistem i nivo korupcije. Oni žele investirati u Bosnu, ali ne mogu jer novac tu nije siguran. Razgovarali smo i o mladima i očuvanju njihovog identiteta, te kako je to teško kada se asimilirate u neku drugu kulturu. Da li se uopšte sjećaju mjesta iz kojih potiču? Neka djeca su rođena u Njemačkoj, pa ipak, trebaju li znati i koliko trebaju znati o Bosni? Trebaju li osjećati neke veze? Odgovor je, naravno: Da. Oni bi to željeli, ali država ne čini ništa da im pomogne sa jezikom, časovima historije, kulture. Zašto ne bismo to imali? Zašto država ne ponudi bar online časove jezika, historije i kulture samo kako bi oni bili uključeni i informisani. I to je dovoljno. Ne morate ju smatrati domovinom. Rođeni ste u Njemačkoj i to je vaša domovina, i to je u redu, ali to ne znači da ne možete pomoći ili učestvovati ili naći neko značenje i smisao u pomaganju zemlji svojih predaka. Dakle, bilo je puno raznih pitanja.

Clark Curtis:

Zvuči kao da oni žele da budu uključeni uprkos preprekama, ali imaju pitanja o tome kako da to učine. Da li su neki od tvojih odgovora na ta pitanja pojasnili kako se to može učiniti?

Mirsad Hadžikadić:

Takođe se pojavila i ona tema beznađa i kako se ništa ne može učiniti, a moja poenta je kao i uvijek bila da oni moraju preuzeti odgovornost glasanjem, barem oni koji mogu. Oni kažu da je to teško. Jeste teško, jer je to papir. To je glasanje u odsustvu, i ima puno korupcije, takvi glasovi se krađu. Ja sam rekao dobro, ali ako se svi vi ovdje prisutni udružite, a to je bilo u Frankfurtu i tu je bilo 70-tak ljudi, onda su to dva autobusa. Zašto ne biste iznajmili autobuse i otišli tamo dan prije izbora? Niko vas ne može zaustaviti u tome. I onda glasate. Niko vas ne sprečava. A oni koji nemaju pasoše imaju prijatelje i porodice koji mogu glasati. Dakle, uključite se, ne morate glasati za Platformu, glasajte za bilo koga, samo glasajte, ali nemojte dopustiti vašoj svijesti da dozvoli bilo kome da vam kaže kako da glasate. Takođe je postavljeno pitanje prevaranata i kako riješiti taj problem odnosno koje su konkretne mjere, tako da sam ja govorio o našim ekonomskim planovima, planovima smanjenja poreza i smanjenja opterećenja ekonomije. Razgovarali smo o reformi sudstva, obrazovanja, zdravstva, i oni su pitali šta bih ja to tačno promijenio. Ja sam im rekao da je nemoguće da im kažem tačno šta ćemo uraditi, jer ja znam šta želim uraditi sa obrazovnim sistemom. Meni se ne sviđa bolonjski sistem u visokom obrazovanju. Ja želim da se vratimo na ono kako smo ranije radili: fakultet od 4 godine, a zatim magistarski, a zatim doktorat. Ja želim obrazovanje bez politike i bez nepotizma, bez toga da samo članovi stranaka mogu dobiti pozicije, gdje je članstvo u stranci značajnije od vaše specijalizacije i stručnosti kod dodjele profesorskih pozicija ili bilo kojih drugih pozicija na fakultetima. Ta loša politika jednostavno mora da izađe. Želio bih da se investira u izgradnju univerziteta u Bosni i Hercegovini koji će biti među najboljih deset u Evropi. Želio bih da uspostavimo državni ispit koji će razdvojiti one koji kupuju diplome od onih koji zaista puno uče, tako da kvalitet ispliva na površinu. Možemo pričati o bilo kom od tih pitanja zauvijek, ali to nije bitno. Ono što je najbitnije je da vi preuzmete odgovornost i glasate za ljude koji će se

zapravo baviti upravljanjem državom a ne samo vlastitim bogaćenjem. Trenutno glasamo za ljude koji nas iskorištavaju kako bi se obogatili. Moramo to promijeniti. Ako nemamo prave ljude u Parlamentu, ništa se neće dogoditi. Zaboravite reforme obrazovanja, zaboravite reforme sudstva, to se neće dogoditi. Prije svega preuzmite odgovornost da glasate za prave ljude kojima vjerujete da će učiniti pravu stvar. Budite slobodna osoba. Zanimljiva stvar je da ljudi žele da poduzmu konkretne akcije a ja im kažem da nema konkretnih akcija ako je odgovorna osoba loša osoba koja neće učiniti pravu stvar bez obzira na sve. Možemo imati 50 najboljih ideja na svijetu a oni neće realizovati nijednu od njih. Pa u čemu je poenta? Prvi korak je da se oni smijene, a onda hajdemo razgovarati o najboljem načinu da se oporavi ekonomija. Ali ona se neće oporaviti sve dok se njihov novac ne zaštiti. A njihov novac nije zaštićen jer se korupcija dešava. Mi smo jedan korumpirani sistem. Trenutno imamo premijera koji je optužen i presuđeno mu je za nezakonite radnje. On je bio predsjednik odbora koji imenuje sudije i tužilaštvo, a sada je on premijer zemlje. Vi to ozbiljno?! Dakle, kako možemo govoriti o rješenjima sa ljudima s kojima se to ne može?

Clark Curtis:

Sada kada ste u Njemačkoj i u drugim državama u koje putujete, da li i dalje saznajete o stvarima koje niste znali ranije, uključujući dijasporu u drugim državama i o tome koji su njihovi problemi?

Mirsad Hadžikadić:

Pa, ono što saznajem je da ima ljudi kojima zaista jeste stalo, jer ako ne putujete onda vi mislite da nikog od njih nije briga. Dijaspورا je prilično podijeljena, barem u Sjedinjenim Američkim Državama, prilično podijeljena. Oni se ne slažu baš dobro i uvijek se dijele u neke grupice. Ali smo saznali da postoje ljudi koji su ozbiljni, koji su odgovorni, koji žele da budu dio promjena, koji su odgovorni i unutar društva u Njemačkoj, i koji su aktivni. I onda shvatite ono što sam zapravo oduvijek znao zbog mojih aktivnosti, ali oni su to potvrdili, da ima 10% ljudi koji će biti odgovorni i učiniti pravu stvar, a ostatak njih će se jednostavno pridružiti vožnji ako ima neka korist za njih. I ako se razočarate, onda ovo nije mjesto za vas. Morate znati da nema više od

jednog među 10 u bilo kom sistemu koji želi da uloži vrijeme i trud da učini sve da taj sistem funkcioniše čak i ako direktna korist nije jasna. Ali ono što njima jest jasno je da ne mogu biti sretni u nesretnom i nepravednom sistemu, u disfunkcionalnom sistemu. Stoga morate dati svoje vrijeme zajednici kako biste onda mogli imati korist od uspjeha zajednice. To će biti jedna osoba od 10, ne više, nađite tu osobu i radite sa tom osobom.

Clark Curtis:

Mora da je ohrabrujuće da, čak i ako je to samo 10% ljudi, ipak će to osnažiti vrijednost dopiranja do ljudi kako bi im se reklo da oni jesu bitni.

Mirsad Hadžikadić:

To je tačno, i oni to često kažu. Kažu da sam ja jedini ili jedan od vrlo malog broja političara koji je ikada došao u njihova mjesta kako bi razgovarao sa njima. Ja znam da će neki doći pred same izbore. Znam da će neki doći kada im nešto zatreba, pogotovo novac. Ali oni nikada ne dolaze da razvijaju odnose između dijaspori i države. Oni nikada ne dolaze jer ih oni ne žele. Ovi političari koji su na vlasti ne mogu kontrolisati ljude koji žive u dijaspori, pa zato na njih i ne obraćaju pažnju. Oni ih ne žele. Oni ne žele da oni razmišljaju vlastitim glavama i da glasaju po osnovu vlastite svijesti. Oni samo žele njihov novac i to je to. Ja mislim da je zadovoljstvo vidjeti ljude koji su zahvalni što ste ih se sjetili i odlučili da dođete. U sva tri ova mjesta poruka je bila jasna i glasna: „Dođite nam opet uskoro!“ To je bilo sjajno. Ja znam da se Štuttgart i Minhen pripremaju za posjetu u martu ili tako nekako, a onda možda i još jedan grad, tako da ću to možda iskombinovati sa posjetom drugim zemljama. Vidjet ćemo. Ali znam da je Njemačka sada započela ozbiljno i iskreno.

Clark Curtis:

Mislim da je možda poruka s kojom se možete vratiti u Bosnu i Hercegovinu, kada budete putovali zemljom tamo, značaj toga da ljudi unutar države prihvate dijasporu kako bi ovo funkcionisalo.

Mirsad Hadžikadić:

To je tačno, i ovo nas ohrabruje da i kod kuće više pričamo o dijaspori, jer kod kuće ljudi obično traže da ne pričamo o dijaspori jer njih nije briga i oni neće da glasaju, a to nije tačno. Tako da ja, odnosno svi mi, moramo da budemo posrednik između te dvije grupe kako bi one razgovarale, jer domovina i dijaspora su dijelovi jednog te istog tijela, i oni trebaju jedno drugo. I to je zaista domet naše poruke. Mi moramo osmisliti kako oni mogu podržati jedno drugo za dobrobit svih nas.